

Diana
Vukičević
Samaržija

Govor o umjetnosti i umjetnosti njezine interpretacije

SIC ARS DEPRENDITUR ARTE – Zbornik u čast Vladimira Markovića,
(ur.) Sanja Cvetnić, Milan Pelc, Daniel Premerl,
Zagreb, Institut za povijest umjetnosti, Odsjek za povijest umjetnosti
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2009., 564 str.
ISBN 978-953-6106-81-3

Sic ars deprenditur arte, motto i naslov Zbornika u čast Vladimiru Markoviću, otisnut na sivoj podlozi korica knjige purističkog dizajna, oslikava važnost njegovoga znanstvenog opusa. Serioznim tumačenjem likovnih činjenica i povijesnih podataka, akademik Marković inaugurirao je u hrvatskoj povijesti umjetnosti moderan pristup u proučavanju barokne arhitekture, a potom i slikarstva razdoblja renesanse i baroka. Djelujući kao znanstvenik i sveučilišni profesor, inspirirao je mnoge kolege iz zemlje i inozemstva koji su mu i sudjelovanjem u zborniku željeli iskazati čast

Voluminozni Zbornik tiskan na 564 stranice izdanje je Instituta za povijest umjetnosti i Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Iako obuhvaća priloge vrlo raznolike tematike, kako po umjetničkom vrstama, tako i razdobljima, sve tekstove, ukupno 37 članaka koji su poredani po abecednom redu imena suradnika, povezuje zajednička nit: svaki tekst donosi novi pristup, interpretaciju, nova saznanja iz uočenih pojedinosti – u rasponu od kraćih članaka, gotovo crtica, do opsežnih studija.

Tekstovi obrađuju spomenike i likovne fenomene u vremenskom rasponu od srednjeg vijeka do današnjih dana. Glavnina je priloga, razumljivo, tematski vezana uz graditeljstvo i slikarstvo baroka te renesansno graditeljstvo, kiparstvo i slikarstvo. Krajnje vremenske repere određuju upravo tekstovi posvećeni arhitekturi, od Zdenka Baloga *Stara*

župna crkva svetog Jurja u Belcu i tip Chorturma do Željke Čorak Sveti prostor naših dana: dominikanska crkva i samostan bl. Augustina Kažotića u Zagrebu; u potonjem autorica analizira sakralni prostor, volumen i njegov odnos prema novoj urbanoj matrici. U svemir srednjovjekovnog čovjeka, koji na katedralama pokazuje sva svoja znanja o prirodi i povijesti, uvodi nas Ivo Babić (*Veliki i Mali medvjed (Velika i mala medvjedica) na stupiću portala katedrale u Trogiru*).

U članku *Proširenje splitske katedrale između nadbiskupovih želja, duždeva odobravanja i rimskih projekta* Radoslav Tomić nekoliko crteža pohranjenih u Zavodu sv. Jeronima u Rimu prepoznaje kao rješenja za proširenje splitske katedrale i veže ih uz rimske arhitekthe 17. stoljeća. Taj rad, kao i *Neizvedeni projekt zagrebačkog sirotišta županijskog geometra Ivana Stipanovića* autora Danka Šoureka, ujedno potiču i razmišljanja o umjetničkim zamislima i intervencijama u urbanom prostoru.

Tumačenja prostornih poteza nalazimo u članku Zlatka Jurića i Martine Strugar koji valoriziraju *podprojekt zagrebačkog Dolca i Vlaške* ulice Viktora Kovačića modernom metodologijom uvažavanja gradske ambijentalne vrijednosti, zagovarajući čuvanje cjeline i vlasništva, čuvanje zgrada koje imaju vrijednost starosti te predlažući stvaranje novih odnosa javnog i privatog prostora po uzoru na doba stvaranja modernog Zagreba. Kratki pregled parkovnih rješenja uz dvorce, biskupske posjede i lječilišta daje članak Mladena Obada *Šćitarocija* i Bojane Bojanić *Obad Šćitaroci*, a Sandra Križić *Roban u Dubrovački spomenici za*

pohvalu i pokudu, analizira suvremene intervencije u povijesnim javnim prostorima Grada.

Okosnicu zbornika čine tekstovi o arhitekturi, skulpturi i slikarstvu posvećeni razdoblju baroka i renesanse. Darka Bilić po prvi put publicira grafičke i pisane izvore koji nam otvaraju nova saznanja o katedrali u Makarskoj. Skupina autora – Marijan Bradanović, Jugo Jakovčić i Radovan Oštrić – podastiru analizu arhitekture nekoć samostanskog i ladanjskog kompleksa Dajla, građevinske mijene sklopa kroz povijest kao i memoriju lokaliteta. Nada Grujić u prilogu *Gotičko-renesansna arhitektura u Dubrovniku u 15. i 16. stoljeću*, slijedom studiozne analize arhitekture i oblika popraćene arhitektonskom dokumentacijom otvara raspravu i postavlja pitanje radi li se o *stilu* ili *kronološkoj fazi*. Katarina Horvat-Levaj na temelju pisanih izvora i iscrpne arhitektonske dokumentacije daje analizu povijesti istaknutog građevinskog sklopa Nadbiskupske palače u Dubrovniku, njegovog oblikovanja u baroku i kasnijih promjena. Analizom povijesnih etapa izgradnje i promjena crkve sv. Marije Velike kod Bala od antike preko ranog srednjeg vijeka do baroka Miljenko Jurković, Ivan Matejčić i Ivan Basić ističu barokni zahvat iz 1789. godine kao *primjer poštivanja ranosrednjovjekovnih starina*; barokizacijom je sačuvana povijesna memorija. Ivan Srša (*Palača u čakovečkom "Starom gradu" za Althana – obnove u 18. stoljeću*), donosi rezultate konzervatorsko-restauratorskih istraživanja koja su pokazala drugačiji tijekom obnove i promjene izgleda dvorca od dosadašnjih naših znanja. U raspravi o upotrebi i tumačenju stilskih odrednica za arhitekturu 17. i 18. stoljeća, u Dalmaciji – klasicizirajući barok, barokni klasicizam – Marija Stagličić zaključuje da je *palladijeskna klasična mjera* utjecala na arhitekturu baroka pa tako i na klasicizam, što je u Dalmaciji stvorilo zanimljiva autohtona rješenja. Andrej Žmegač poniranjem u povijesnu grafičku i pisanu dokumentaciju naglašava strukturiranje *De Villeova pulske utvrde* u elevaciji prema toskanskom redu, i uočava nešto novo; ozračje civilnog graditeljstva čini ovu utvrdu zanimljivu i u širim razmjerima

europske fortifikacijske arhitekture. Svoja nova nedavno stvorena saznanja o renesansi u kontinentalnoj Hrvatskoj, Milan Pelc oblikuje u prikazu *Iločki renesansni fragmenti*, gdje iz malog broja renesansnih ulomaka afirmira renesansu u Iloku. Nedovoljno istraženim baroknim štukaturama u kontinentalnoj Hrvatskoj posvećen je rad Dubravke Botice. Analizom štukatura u Pokupskom i usporedbom sa sličnim radovima u regiji određuje vrijeme njihovog nastanka 1739. godinom te zaključuje da pripadaju umjetničkom krugu todobne štajerske štukature. Ikonografskom i analizom tipova baroknih oltara Daniel Premerl smješta *Glavni oltar splitske katedrale* u rimski umjetnički krug. Usporedbom pisnih izvora, te stilskom i komparativnom analizom Nela Tarbuk valorizira barokni namještaj u franjevačkoj crkvi Marije od Navještenja u Klanjcu te daje prijedloge za autorstvo drvorezbarskih radova. Vinicije B. Lupis u *Novi doprinosi altaristici na Korčuli i Pelješcu tijekom 18. i 19. stoljeća* obrađuje radionicu oltara Picco koja je kasnije utjecala na domaću radionicu Jeričević Labud.

Prilozi o slikarstvu renesanse i baroka donose nove atribucije ili prijedloge novih atribucija te analiziraju pitanja utjecaja i prihvaćanja stila. Novu atribuciju pale u župnoj crkvi u Piranu daje Giorgio Fossaluzza (*Lettere pittoriche fra l'Istria e Venezia. Il conte Pietro Petronio Caldana, Rosalba Carriera i Angelo Trevisani*). Iz složene analize odnosa periferije i središta, prema prepisci piranskog vojvode sa slikaricom Rosalbom Carriera, spominje se oltarna pala koja je naručena 1712. godine od slikara Trevisanija za jednu istarsku crkvu. Autor tu palu prepoznaje u župnoj crkvi u Piranu. Tekst Emila Hilje (*Prihvaćanje renesansnoga slikarstva u Zadru u drugoj polovini 15. stoljeća*) ističe Zadar kao prvi grad u Dalmaciji koji je imao kontakte sa slikarstvom rane renesanse. Iako u više prigoda naznačena u literaturi, ta činjenica nije u povijesti umjetnosti u cijelosti afirmirana. Ovim tekstom po prvi put dobivamo pregled narudžbi slika iz renesansnih sredina kao i djelovanja talijanskih slikara u Zadru. Uz osvrt na ranije rasprave o utjecaju raznih

slikara na Lovru Dobričevića, Sanja Cvetnić u raspravi o stilu ovog slikara usporedbom lika sv. Mihovila s poliptiha *Krštenja Kristova, Bogorodice s djetetom i svecima Lovre Marinova Dobričevića* iz 1488. s onima venecijanskih slikara 15. stoljeća (Vivarini, Jacobello del Fiore, Francesco dei Franceschi) utvrđuje da se Lovro Dobričević kao slikar oblikovao u venecijanskom ozračju. Vedrana Gjukić-Bender, dvije slike iz Kneževa dvora (*Otmica Sabinjaniki* i *Mučenje sv. Lucije*) smješta u slikarski krug sljedbenika Pietra Berrettinija da Cortona da bi ih potom, ukazujući na sličnost maniere približila slikarstvu Giacinta Gimignanija. Putem ikonografske, historiografske i likovne analize Ivana Prijatelj Pavičić palu Navještenje Ludlow iz Londona i poliptih u Pragu tumači kao ulomke jedne cjeline. Autorica smatra da je posrijedi poliptih koji je Lovro Dobričević 1469. godine naslikao za franjevačku crkvu u Rožatu. Usporedbom antependija iz čiovske crkve Sv. Petra s radovima Gian Antonia i Francesca Guardija, Zoraida Demori Staničić pripisuje antependij ranom razdoblju djelovanja venecijanske radionice Guardi. Ambroz Tudor povezuje povijesne podatke i grb Salvaresso na kući u Sućurju te dokazuje da je upravo Fabrizio Salvaresse, mletački trgovac kojeg je 1558. godine portretirao Tizian, imao na Hvaru ispostavu svoje tvrtke. Tanja Trška Miklošić freske u Beccadellijevom ljetnikovcu na Španu, djelo Pellegrina Brocarda uspoređuje s freskama renesansnih palača Bologne, utvrđujući da su kao predlošci korišteni emblemi iz knjige emblema bolonjskog humanista Achillea Bocchija. Velikom pothvatu oslikavanja crkve sv. Terezije u Požegi potkraj 19. stoljeća svoj je prilog posvetila Ivanka Reberski. Visoki monumentalni prostor te najznačajnije barokne crkve u Slavoniji prekrivaju zidne slike. Oslík medaljona na svodovima, rad Otona Ivekovića i Celestina Medovića, autorica valorizira, određuje autorstvo pojedinih ikonografskih prikaza, i slike koje su oba slikara zajedno oslikali, a osvrće se i na rezultate restauracije iz 2006/2007. kojom je taj ansambl dobio svoj značaj kao cjelina.

Poniranje u tajne Strossmayerove zbirke, nastale u 19. stoljeću isključivo kupovinom na tržištu antikviteta, otvara vječne teme rasprava o atribuciji slika. Tako prilog Ljerke Dulibić i Ive Pasini Tržec donosi povijest nabave slike *Krist u Getsemanskom vrtu*, te rezimira starije i novije prijedloge atribucija – od Corregia do Taddea Zuccarija. Analizirajući ozračje mletačkog slikarstva, njegove posljednje “blistave” faze i oznake opusa *Girolama Brusaferra* venecijanskog slikara s početka 18. stoljeća, Višnja Bralić čita ih na slici *Otmica Europe iz Strossmayerove galerije starih majstora*, te po prvi put predlaže autorstvo ove slike Girolamu Brusaferru. Nina Kudiš Burić navodeći cjelovitu bibliografiju koja se bavi opusom Pietra Liberija donosi i neke novosti u atribuciji slika njegovim sljedbenicima; sliku *Alegorija ljudske sudbine* koja je ranije bila pripisana Pietru Liberiju atribuirala njegovom sinu Marku. Zvonko Maković, inspiran rudimentarnim prikazom *Bogorodice – Marije pomoćnice* Lucasa Cranacha s naljepnica boca za ljekove zagrebačke kaptolske ljekarne sv. Marije zagrebačkog litografa Juliusa Hühna (oko 1870. godine), raspravlja o emanaciji teme i njezinim likovnim uprizorenjima na europskim prostorima između 16. i 19. stoljeća, uključujući i Hrvatsku, sve do zaštinog znaka zagrebačke ljekarne.

Naposljedku, u tekstu posvećenom modernom slikarstvu, Tonko Maroević govori o osobnim sjećanjima na prve susrete s Vladimirom Markovićem i njegovom *izletu* u svijet Otona Glihe, jedinog suvremenog umjetnika čije je stvaralaštvo zaokupilo Markovića, prvenstveno povjesničara umjetnosti baroka.

Priloge u zborniku u čast Vladimiru Markoviću u cjelini možemo vidjeti kao govor o umjetnosti i umjetnosti njezine interpretacije. Pružajući nove uvide i otvarajući nove puteve suvremene povijesnumjetničke znanosti u Hrvatskoj, njihovoj je vrsnoći, izravno ili neizravno, odlučujuće pridonio upravo Vladimir Marković. ✕